

Košickí jezuiti v letech 1930 – 1938 v archivních dokumentech Centra spirituality Východ – Západ Michala Lacka¹

Marek Rímský

<https://doi.org/10.54937/nhe.2022.11.1.42-55>

Jesuits of Košice in 1930 – 1938 in archival documents of the “Michal Lacko” Center of Spirituality East – West

Abstract: *Michal Lacko's' Center of Spirituality East – West keeps documents that show in detail the activities of the Jesuits in Košice after a 150-year hiatus. Their content has not yet been used and they bring completely new facts that are not included in the hitherto history of the Society of Jesus in Slovakia. They contain in part details on the activities of the Archdiocese of Košice, and also of the city during the interwar period. Historians have to date had no indication about the church's financial funds for the construction of a dormitory during the time of Bishop Fischer-Colbrie, nor about on which plots the new dormitory was planned. They also were not aware of the decision of the Košice Chapter and the daily life of the dormitory residents, in which life was not easy from a national perspective. The Jesuits of Košice did not enjoy the new boarding school for long and had to move to Spišská Nová Ves in 1938 due to the war.*

Keywords: *Interwar period. Jesuits. Košice.*

V roku 2012 sa začalo so spracovávaním archivných dokumentov² uložených v Centre spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach.³ Napriek veľkému počtu archi-

¹ Archivné dokumenty z fondu Dom Spoločnosti Ježišovej v Košiciach 1930 – 1998, uložené v Centre spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach, sú roztriedené a usporiadané, nie sú však zatiaľ spracované vo forme inventára, preto im chýba označenie s inventárnym číslom a číslom škatule. Jednotlivé dokumenty rozlišujeme podľa ich zaradenia do skupiny (Účty, Spisy, Rôzne) a podľa dátumu.

² RÍMSKY, Marek. Inventarizácia osobných fondov v Centre spirituality Východ – Západ Michala Lacka. In HRIVNÁK, Štefan – ŽAŽOVÁ, Henrieta (eds.). *Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2017*. Bratislava: Spoločnosť slovenských archivárov, 2017, s. 211 – 217.

³ Centrum je vedecko-výskumným pracoviskom Trnavskej univerzity. Podrobne pozri LACH Milan. Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka. In LACH, Milan – MARINČÁK, Šimon (eds.) *Orientalia et Occidentalia. Potvrdenie jezuitskej košickej univerzity „Zlatou bulou“ Leopolda I*. Košice: Dobrá kniha, 2011, s. 161 – 175.

válí sú medzi vzácnymi dokumentmi⁴ aj písomnosti Domu Spoločnosti Ježišovej v Košiciach z obdobia po ich opätovnom príchode do metropoly východného Slovenska, teda od roku 1930. Z archívneho hľadiska ide o účty, spisy, korešpondenciu a inú dokumentáciu, ktorej obsah nebol doteraz historikmi využitý ani pri syntézach o dejinách rehole na Slovensku⁵ ani pri mapovaní histórie reholí Košického arcibiskupstva.⁶ Aj keď obmedzený rozsah štúdie nedovoľuje tieto dokumenty využiť v plnej miere, vďaka nim môžeme odbornej verejnosti prezentovať nové, dosiaľ neznáme fakty zo života košických jezuitov v medzivojnovom období.

Rozpad Rakúsko-Uhorska a následný vznik nových štátov v roku 1918 sa dotkol aj územnej cirkevnej organizácie na Slovenskom území. Zmeny sa týkali nielen biskupstiev, ale tiež rehoľných provincií, medzi inými i Spoločnosti Ježišovej. Z rakúskej jezuitskej provincie sa v roku 1919 najprv vyčlenila Československá viceprovincia, ktorá o 10 rokov neskôr získala status samostatnej provincie. Po dvoch rokoch bola 2. februára 1931 vyhlásená Slovenská viceprovincia a prvým slovenským viceprovinciálom sa stal Rudolf Mikuš.⁷ Jezuiti sa v novej republike po vyše 150 rokoch vrátili aj do Košíc, ktoré v minulosti predstavovali jedno z dôležitých stredísk tejto rehole na Slovensku.⁸ V polovici februára 1930 oslovil vtedy ešte rektor trnavského domu jezuitov Rudolf Mikuš košického biskupa Jozefa Čárskeho⁹ s návrhom na vyhlásenie zbierky na stavbu nového jezuitského domu v Košiciach. Biskup mu odpovedal so skepsou, pretože neveril, že nová zbierka presvedčí veriacich a kňazi už beztak zabezpečovali viacero iných zbierok.¹⁰ Už vtedy biskup uvažoval nad prepustením svojej záhrady pre novostavbu pod podmienkou, že nestratí nárok na nájomné, ktoré by však každoročne jezuitom odpustil. Do Košíc sa s navrátiťmi jezuitmi presťahoval aj internát (konvikt) z Ružomberka spolu s takzvaným “malým seminárom”, ktorý bol tiež známy pod názvom “Stanislavov”, chovancov seminára volali “stankovci”. Jeho úlohou bolo vychovávať jezuitský dorast, z ktorého by sa niektorí študenti mohli rozhodnúť pre vstup do noviciátu.¹¹ Rímsko-katolícky internát

⁴ Pozri napríklad RÍMSKY, Marek. Fragment hlaholskej Biblie v knižnici Centra spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach. In *Knižnica*, 2014, roč. 15, č. 2, s. 101 – 104 alebo RÍMSKY, Marek. Možnosti biografického výskumu v Archíve Centra spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach. In ŠUTAĽ, Štefan (ed.). *Ludia a dejiny – historická biografia a jej miesto v historiografii*. Košice: UPJŠ, 2016, s. 45 – 56.

⁵ KRAPKA, Emil – MIKULA, Vojtech (eds). *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku*. Cambridge: Dobrá kniha, 1990.

⁶ ČIŽMÁR, Marián. *Dejiny Košického arcibiskupstva 2. Rehoľný život na území Košického arcibiskupstva*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 182 – 183.

⁷ KRAPKA, Emil – MIKULA, Vojtech (eds). *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku*, s. 327 – 332.

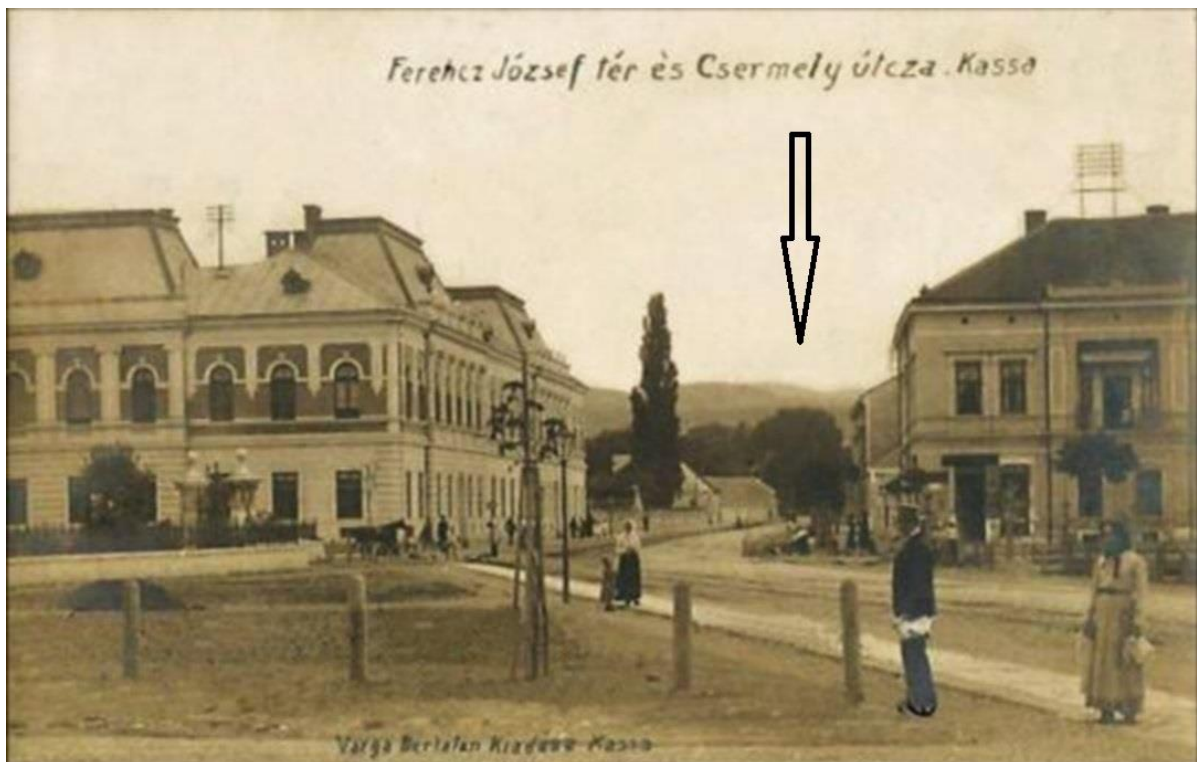
⁸ KRAPKA, Emil – MIKULA, Vojtech (eds). *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku*, s. 359.

⁹ Jozef Čársky (1886 – 1962) bol apoštolským administrátorom košickej diecézy od 12. 11. 1925 do 19. 7. 1939. ZUBKO, Peter. Organizácia Rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku v medzivojnovom období. In KONÍČEK, Jiří. (ed.). *Katolícká cirkev v prvej Československej republike (1918 – 1938)*. Olomouc: Společnost pro dialog církve a státu, 2006, s. 16.

¹⁰ Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach (ďalej CSVZML), fond Dom Spoločnosti Ježišovej v Košiciach 1930 – 1998 (ďalej DSJ), Spisy. List Jozefa Čárskeho Rudolfovi Mikušovi z 3. 3. 1930.

¹¹ KRAPKA, Emil – MIKULA, Vojtech (eds). *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku*, s. 359.

sídlil na košickej Komenského ulici v budove,¹² patriacej uršulínkam.¹³ Vedenie internátu prevzali jezuiti zastúpení superiorom Pavlom Takáčom 29. júna 1930. Popri ňom pôsobili v Košiciach ako prefekt starších študentov Ján Guga, mladších Slovákov a “stankovcov” viedol Klement Korbačka, mladých Maďarov mal na starosti Jozef Weber. Jezuiti, okrem činnosti v internáte, riadili slovenské Združenie mužov Božského Srdca Ježišovho, Mariánskej kongregácie slovenských žien, cez prázdniny využívali internát na duchovné cvičenia pre kňazov a učiteľov. Pavol Takáč bol tiež exhortátorom kňazských rekolekcií pre košickú a prešovskú diecézu a spovedníkom v kňazskom seminári, na ktorom učil filozofiu jeho rehoľný brat Štefan Kramár, Korbačka vyučoval náboženstvo na gymnáziu. Takáč a Guga navyše organizovali misie v Košiciach a okolí a J. Weber redigoval časopis Stanislavovské zvesti.¹⁴

Komenského ulica spred roku 1909, vtedajšia ulica Žigmunda Bubiča (Bubics Zsigmond utca). Šípkou je označené miesto biskupských záhrad, kde bol neskôr postavený jezuitský internát. Zdroj: internet.

Usadenie sa jezuitov v metropole východu nebolo vôbec jednoduché a bez prekážok. Sám viceprovinciál Mikuš vnímal požiadavky úradov ako šikanu jednak zo strany pro-

¹² Bola to budova Angelinum (dnes Park Angelinum 9) z roku 1905, v ktorej od roku 1938 sídlilo uršulínske gymnázium. CSVZML, fond Michal Fedor (nespracovaný), Korešpondencia. List Júliusa Herbsta z 24. 5. 1990. Pozri aj *A szent Orsolyarendiek kassai Angelinum leánynevelő intézetének évkönyve az 1938 – 39. iskolai évről*. Košice: Grafika, 1939 a tiež PRIATKOVÁ, Adriana. *Medzivojnové Košice (1918 – 1938) v kontexte novopostavených školských zariadení na území mesta*. In *Vývoj kultúry východného Slovenska*. Košice: Štátna vedecká knižnica v Košiciach, 2017, s. 195.

¹³ Oficiálny názov rehole je Rímska únia Rádu sv. Uršule.

¹⁴ KRAPKA, Emil – MIKULA, Vojtech (eds). *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku*, s. 360. Podľa zachovaných spisov Ján Guga prišiel do Košíc až v januári 1938. Pozri CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List provinciála košickému superiorovi z 1. 12. 1937.

tikatolícky zameraných Čechov a jednak zo strany referátu Ministerstva školstva a národnej osvety,¹⁵ ktorý mal svoju expozitúru v Bratislave a na čele jeho cirkevného odboru stál tajomník Alexander Valovič.¹⁶ Úrady totiž požadovali, aby jezuiti dokázali svoju československú štátnu príslušnosť. Rovnako, ako viceprovinciál v Trnave,¹⁷ musel aj košický superior riešiť návrat svojej rehole s úradmi. Mestský notársky úrad v Košiciach žiadal Pavla Takáča v polovici decembra 1931 a o mesiac znovu, aby predložil súhlas vlády, ktorý je pre uvedenie nových rádov a kongregácií, alebo otvorenie ďalších rehoľných domov potrebný. Notariát sa pritom odvolával na zákonné články ešte z rokov 1715, 1723 a 1729.¹⁸ Rudolf Mikuš sa obrátil s prosbou o radu na maďarského cirkevného právnik a historika cirkevného práva Sándora Taubera,¹⁹ ktorý mu v odpovedi vysvetlil, že v minulosti vzniklo mnoho reholí v Uhorsku, ale nikto si nikdy nepýtal povolenie od svetskej vrchnosti na usadenie, avšak v roku 1896 sa zakázalo cirkvi, cirkevným spoločenstvám a cirkevným osobám získať nehnuteľný majetok, a to bola podstata problému. V novom štáte ministerská rada zakázala okresným úradom vydávať povolenia a bankám poskytovať pôžičky na kúpu cirkevných majetkov. Mikuš bol presvedčený, že ak by napadli nariadenie o potrebe povolenia na súde, právo by bolo na ich strane. Odporúčal Takáčovi poradiť sa so Štefanom Kramárom a pred úradom argumentovať tým, že jezuiti nemajú v úmysle otvoriť nový dom ani nadobudnúť majetok. Chcel tiež presvedčiť biskupa Čárskeho o intervenciu a využitie svojho vplyvu i obľúbenosti na ministerstve v Prahe. Viceprovinciál na odporúčanie pražského ministerstva plánoval obísť slovenské úrady, ktorým nedôveroval a ktoré obviňoval z vytvárania obštrukcií, a problém konzultovať s pražským nunciom²⁰ a priamo na ministerstve.²¹ Košický biskup reagoval na vzniknutý spor začiatkom apríla 1932 listom adresovaným Krajinskému úradu v Bratislave, v úvode ktorého zdôraznil svoju slovenskú národnosť a angažovanosť v boji proti maďarskému živlu. Poprel, žeby sa v zákonoch z 18. storočia, na ktoré sa odvolávali československé úrady, vyžadovalo povolenie vrchnosti pre rehole, ktoré sa chceli usadiť v Uhorsku, pretože aj keby sa uplatnili vo vtedajších pomeroch, neboli by platné, lebo odporovali kánonickému právu, a to v minulosti v Uhorsku nebolo možné. Vyvrátil, žeby košickí jezuiti chceli otvoriť nový dom a zdôraznil, že do Košíc ich povolal ako predstaviteľ cirkevnej moci kvôli národným záujmom, na žiadosť a pre dobro slovenských katolíkov.²² Problém s povo-

¹⁵ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List Rudolfa Mikuša Pavlovi Takáčovi z 15. 1. 1932.

¹⁶ DOBIAŠOVÁ, Zuzana. K počiatkom budovania slovenského národného školstva v prvom desaťročí ČSR. In *Historické rozhlady* 3. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2006, s. 121.

¹⁷ Sídlo viceprovincie sa z Trnavy premiestnilo do Bratislavy v októbri 1934. KRAPKA, Emil – MIKULA, Vojtech (eds). *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku*, s. 329.

¹⁸ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List Mestského notárskeho úradu (MNÚ) v Košiciach zo 14. 12. 1931 a Pozvánka MNÚ v Košiciach zo 14. 1. 1932.

¹⁹ Sándor Tauber (1868 – 1937) bol cirkevným právnikom, historikom a kanonikom. Pozri heslo Tauber Sándor. In SZINNYEI, József. *Magyar írók élete és munkái* 13. Budapešť: Hornyánszky Viktor, 1906, s. 1347.

²⁰ V rokoch 1928 – 1934 ním bol kardinál Pietro Ciriaci. Bližšie o ňom pozri HRABOVEC, Emilia. Die Nuntien in der Tschechoslowakei. Clemente Micara, Francesco Marmaggi, Pietro Ciriaci und Saverio Ritter. In WOLF, Hubert (ed.). *Eugenio Pacelli als Nuntius in Deutschland. Forschungsperspektiven und Ansätze zu einem internationalen Vergleich*. Paderborn, Mníchov, Viedeň, Zürich: Ferdinand Schöningh, 2012, s. 177 – 196. https://doi.org/10.30965/9783657773145_013

²¹ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List Rudolfa Mikuša Pavlovi Takáčovi z 15. 1. 1932.

²² CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List košického biskupa Jozefa Čárskeho Krajinskému úradu v Bratislave z 8. 4. 1932.

lením pretrvával až do vynúteného odchodu košických jezuitov na Spiš po udalostiach spôsobených Viedenskou arbitrážou v novembri 1938 a boli doň zainteresovaní najvyšší cirkevní predstavitelia – pražský nuncius, generálny predstavený jezuitov i slovenský provinciál a košický biskup. Prezídium Krajinského úradu v Bratislave v polovici novembra 1937 opäť žiadalo o predloženie povolenia s tým, že malo ísť o formálnu žiadosť biskupského ordinariátu o vyslovenie súhlasu “štátnej kultovej správy” k zriadeniu nového domu jezuitov.²³ Na začiatku roka 1938 bol provinciál Mikuš na návšteve pražského nuncia, ktorý mu odporučil, aby biskup Čársky štátnemu úradu zopakoval stanovisko, že stará prax v Uhorsku nepoznala povolenie panovníka na usadenie sa rehole, pretože to bolo v kompetencii ordinára a teda cirkvi. Nuncius sľúbil tento spor vybaviť s predsedom vlády Milanom Hodžom,²⁴ no ešte v apríli 1938 košický biskup odpovedal Krajinskému úradu, ktorý ho vyzval na odpoveď, že mu doteraz jezuiti neposlali žiadne stanovisko.²⁵ Keďže z nasledujúceho obdobia sa o riešení tejto otázky nezachovali žiadne dokumenty, môžeme sa nazdávať, že sa v tomto smere nič nezmenilo až do odchodu jezuitov z Košíc na jeseň roku 1938.

Keď sa už jezuiti v medzivojnových Košiciach ako-tak etablovali, v polovici 30. rokov vyvstali problémy s priestormi internátu. Slovenská provinciálka sestier uršulínok Školastika Grigelová²⁶ v novembri 1935 oznámila biskupovi Čárskemu, že nedokáže vyhovieť jeho predchádzajúcej prosbe ponechať jezuitov v internáte ešte jeden rok a odložiť zrušenie nájmu, pretože uršulínky plánovali otvoriť gymnázium. Už vtedy boli škola a internát preplnené, keďže sa vyučovalo v 15 triedach, a aj rehoľné sestry museli bývať v miestnostiach bez okien.²⁷ Len samotných jezuitských chovancov v školskom roku 1934/1935 bolo 84.²⁸ Biskupova reakcia bola neoblomná a razantná. Čársky nemohol splniť prosbu sestry Školastiky, pretože keby sa pre jezuitov v Košiciach nenašlo miesto, museli by odísť a ich odchod by znamenal stratu pre celý región. Prítomnosť jezuitov vo svojej diecéze považoval za oveľa dôležitejšiu ako existenciu uršulínskeho gymnázia. Ak by provinciálka neustúpila, bol rozhodnutý zrušiť svoje povolenie na zriadenie uršulínskeho gymnázia, alebo by podnikol také kroky, ktoré by otvorenie školy znemožnili.²⁹ Sestra Školastika sa podriadila biskupovej vôli, pričom dodala, že by sa nikdy neodvážila vzoprieť biskupovi.³⁰

Košickí jezuiti vďaka tomu získali rok na stavbu novej budovy, čakala ich však veľmi náročná práca. Až na jeseň v roku 1936 sa zintenzívnila vzájomná komunikácia medzi

²³ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List Prezídia Krajinského úradu v Bratislave zo 16. 11. 1937.

²⁴ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 5. 1. 1938.

²⁵ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List košického biskupa Jozefa Čárskeho Krajinskému úradu v Bratislave z 28. 4. 1938.

²⁶ DEMKO, Augustín. O reholi uršulínok na Slovensku. In GERBOC, Tomáš – JAKUBÍK, Pavol – MELIŠ, Bernard J. (eds.). *Človek a spoločnosť v dejinách*. Trnava: Trnavský historický spolok, 2007, s. 104.

²⁷ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List provinciálky Školastiky košickému biskupovi z 12. 11. 1935.

²⁸ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Rôzne. Počty chovancov (nedatované).

²⁹ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List košického biskupa J. Čárskeho provinciálke Rádu sv. Uršule z 23. 11. 1935.

³⁰ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List provinciálky Školastiky košickému biskupovi z 26. 11. 1935.

slovenskými jezuitmi, ich generálnym predstaveným v Ríme Włodzimierzom Ledóchowským,³¹ košickým biskupom, pražským nunciom a kardinálom Bisletim.³²

Na začiatku septembra vyslovila súhlas s pôžičkou 1 milióna korún na stavbu nového internátu Košická kapitula. Kapitulný vikár a veľprepošt Košickej Kapituly Štefan Harčár navrhoval postaviť internát na pozemkoch, ktoré pre tento účel získal ešte bývalý biskup Augustín Fischer-Colbrie. Išlo o parcely na Masarykovej okružnej³³ 23 a 25 a Eszterházyho³⁴ 2. Keďže však jezuiti a biskup trvali na umiestnení internátu na pozemkoch biskupskej záhrady, prepošt upozornil na to, že vzhľadom na charakter tohto majetku mala doň právo vstúpiť a rozhodovať o ňom aj „kultová správa“ a na uvalenie t'archy bolo potrebné aj pozitívne stanovisko vlády, vydanie ktorého Harčár považoval za nepravdepodobné. Aby sa vyhlí problémom so štátnou správou, mali sa použiť peniaze z cirkevných fondov a nadácií³⁵ priamo určených na stavbu internátu. Pozemky v hodnote 2 miliónov korún na Masarykovej a Esterházyho a navyše nájomný dom na Štefánikovej ulici³⁶ 46 mali byť v prípade hypotekárneho úveru použité pre poistenie a keďže šlo o cirkevný majetok, na pôžičku by sa vyžadoval iba súhlas Svätej stolice. Na základe povolenia by sa vystavil dlžobný úpis medzi cirkvou a nadačnou pokladnicou. Potrebné bolo tiež uzavrieť zmluvu medzi cirkvou a rádom jezuitov, v ktorej by bol ustanovený právny vzťah.³⁷

V septembri poveril J. Čársky Pavla Takáča zastupovaním vo všetkých záležitostiach, ktoré sa týkali stavby³⁸ a v októbri bola podpísaná zmluva so staviteľom Alexandrom Kleinom, ktorá obsahovala rozpočet so sumou 1 179 366,40 Kč. Budova mala byť dokončená do 15. augusta 1937. Na stavbe sa nesmeli pracovať cez nedele a sviatky a pri nábore pracovníkov mali byť uprednostnení remeselníci z Košíc a okolia.³⁹ Stavať sa začalo hneď na jeseň a do konca kalendárneho roka bola budova zastrešená, v decembri sa už začalo s inštaláciou ústredného kúrenia.⁴⁰ Nasledujúci rok sa na stavbe začalo pracovať až 9. marca, no staviteľ termín odovzdania splnil a za necelý polrok sa jezuiti mohli sťahovať do nových priestorov. Klein sa sťažoval na zvyšovanie cien stavebných materiálov, čím utrpel veľkú finančnú škodu. Projekt stavby v hodnote 30 000 korún vypracoval bez nároku na odmenu. V procese stavby musel meniť pôvodný plán, keď namiesto jednoduchého trámového stropu vyhotovil kazetový. Náklady na stavbu sa zvýšili

³¹ Włodzimierz Ledóchowski (1866 – 1942) pochádzal zo šľachtického rodu poľsko-rusínskeho pôvodu z Volynskej oblasti v dnešnej Ukrajine. Generálnym predstaveným rehole bol v rokoch 1915 – 1942. Podrobne o ňom SLATTERY, Joseph A. Very Rev. Fr. Vladimír Ledochowski. In *Woodstock Letters*, 1943, roč. 72, č. 1, s. 1 – 20.

³² Gaetano Bisleti (1856 – 1937) bol kardinálom a prefektom Posvätnéj kongregácie pre katolícke vzdelávanie. Viac o ňom pozri Cardinalidefunti. In *Annuario pontificio per l'anno 1939*. Città del Vaticano: Tipografia poliglotta vaticana, 1938, s. 84.

³³ Dnešná Masarykova ulica.

³⁴ Dnešná Svätoplukova ulica.

³⁵ Mechanizmus financovania cirkvi v tomto období podrobne objasňuje práca HABURAJ, Tomáš – ZUBKO, Peter. *Financovanie cirkvi v medzivojnovom období. Ekonomická stránka života katolíckej cirkvi v Košiciach v rokoch 1918 – 1938*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2016.

³⁶ Dnešná Hlavná ulica.

³⁷ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List Košickej kapituly košickému biskupovi o povolení pôžičky na stavbu internátu jezuitov zo 7. 9. 1936.

³⁸ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Poverenie biskupa J. Čárskeho Pavlovi Takáčovi z 21. 9. 1936.

³⁹ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Zmluva na stavbu jezuitského internátu z 19. 10. 1936.

⁴⁰ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Zmluva o vyhotovení ústredného kúrenia z decembra 1936.

aj po pripomienkach stavebného dozoru, po ktorých sa museli drevené stropy v západnom a strednom trakte zmeniť z drevených na železobetónové a vybudovala sa aj priestraná terasa. Stavba tým získala na solídnosti i na celkovej hodnote. Klein navyše jezuitom daroval oltár z travertínu a onyxu v hodnote 10 000 korún. Po kontrole výpočtov bola výsledná cena bez elektrotechnických prác 1 330 000 korún.⁴¹ Sumu aj pôžičku schválila aj pražská nunciatura.⁴² Dokončením hrubej stavby sa zďaleka nekončili starosti jezuitov. Potrebné boli stolárske, sklenárske, natieračské a zámočnicke práce. Museli zaobstarat' zariadenie internátu aj kaplnky. Mnoho finančných prostriedkov, najmä na zariadenie kaplnky, získali z darov. Na bočné oltáre sa vyzbieralo vyše 8000 korún, čo pokrylo celú sumu. Dary dostali na monštranciu, skriňu v sakristii, luster, svietniky, misy na svätenú vodu, podstavce na večné svetlo, križe, plachty, látky, vázy, tácky, pult na knihu a tiež na sochu Božského Srdca pre hlavný oltár. Vysviacka internátu sa konala 19. augusta 1937 o 9. hodine dopoludnia.⁴³

Príjmy jezuitov za ich vlastnú činnosť a od chovancov neboli vysoké. V období rokov 1931 – 1938 mali košickí pátri príjmy z honorárov za exercície, misie, rekolekcie a iné činnosti dohromady takmer 70 000 korún.⁴⁴ Chovancov bolo každý školský rok v sledovanom období priemerne 90 a mesačné školné bolo stanovené vo výške 400 korún alebo v naturáliách. Túto celú sumu však nikdy neplatili všetci študenti, ale zhruba len 1/3 z nich. Každý rok sa medzi chovancami našlo aj do 10 neplatičov, za ktorých však istú čiastku zaplatili rodičia ich spolužiakov, alebo na nich jezuiti doplácali. Ročný príjem zo školného sa mohol pohybovať medzi 250 000 – 350 000 korún, no napríklad v školskom roku 1932/1933 predstavovali výdavky internátu na stravu 171 000 Kč, za kúrenie a elektrinu 26 000 Kč, na pomôcky 11 500 Kč, za vodu 1500 Kč, za služby lekárov a za lieky 4000 Kč a na platy zamestnancov a vychovávateľov 40 000 Kč, čo pri predpokladanej spodnej hranici príjmov mohlo znamenať aj finančnú stratu. Sociálny status aj národnostné zloženie študentov boli pestré, pochádzali z rôznych kútov Slovenska, Podkarpatskej Rusi i Čiech. Na internáte boli ubytovaní synovia advokátov, notárov, lekárnikov, obchodníkov, učiteľov, železničiarov, roľníkov, gréckokatolíckych kňazov či dokonca brat člena rádu Maltézskych rytierov z Prahy. Okrem niekoľkých chovancov z okolia Košíc a z východného Slovenska, boli dočasnými obyvateľmi internátu aj chlapci z Bratislavy, Dolného Kubína, Levíc, Podunajských Biskupíc, Trnavy, Žiliny, ale i z Berehova či Mukačeva.⁴⁵ Režim na internáte bol stanovený poriadkom. Denný poriadok sa začínal o 6. hodine ráno budíčkom, nasledovala rozcvička, hygiena a po nej opakovanie učiva. Medzi 8.00 a 8.30 boli raňajky, medzi 13.30 až 14.30 obed po ňom odpočinok až do 14.45, kedy bol čas do 16.00 vyhradený na domáce úlohy a hry. Olovrant sa podával od 16.00. Takzvané “prísne štúdium”, kedy sa vyžadovalo úplné ticho, sa vykonávalo v študovniach

⁴¹ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Žiadosť Ing. Alexandra Kleina o zaplatenie stavebných prác z 24. 10. 1938.

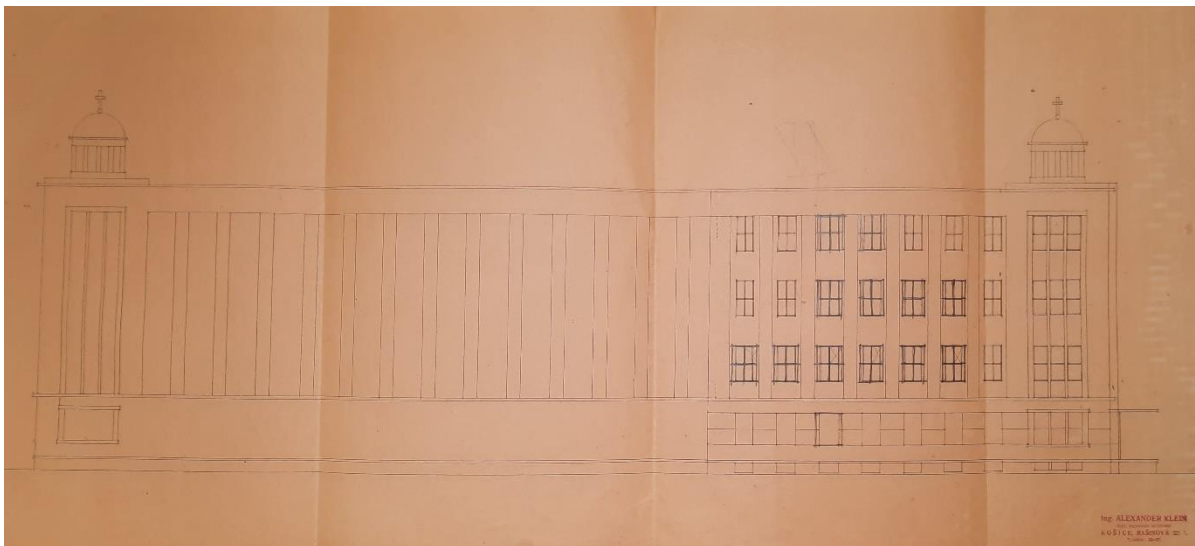
⁴² CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Povolenie nuncia v Prahe na pôžičku pre stavbu jezuitského internátu z 26. 2. 1937.

⁴³ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Pozvánka na vysviacku internátu.

⁴⁴ V roku 1931: 2850 Kč, r. 1932: 4260 Kč, r. 1933: 6990 Kč, r. 1934: 9670 Kč, r. 1935: 12 770 Kč, r. 1936: 9525, r. 1937: 13 800 Kč, r. 1938: približne 10 000 Kč. CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Účty. Výdavky na chovancov (nedatované).

⁴⁵ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Rôzne. Počty chovancov (nedatované).

na každom z poschodí do 18.00 a pokračovalo “tichým zamestnaním” (napríklad čítaním) do 19.00, kedy sa začala podávať večera. O 20.00 bol čas na voľné štúdium a osobné voľno, pred večierkou o 21.00 bola ešte 15 minútová prednáška. Návštevy mohli mať študenti iba s dovolením riaditeľstva v nedeľu predpoludním a v stredu popoludní, takisto vychádzky do mesta muselo povoliť vedenie internátu. Fajčiť smeli starší študenti, ak sa preukázali povolením od svojich rodičov. Jedlo z domu mohli mať chovanci iba na raňajky a olovrant, všetko ostatné, vrátane liekov, hygienických potrieb a školských pomôcok, zabezpečoval internát.⁴⁶ Aj v študovni sa vyžadovalo dodržiavanie prísnych pravidiel. Každý študent musel prísť vopred a usadiť sa tak, aby nikoho v čase učenia už nevyrušoval. Neskorý príchod sa mal oznamovať spolu s dôvodom meškania prefektovi, ktorý dohliadal na poriadok.⁴⁷ V knižnici mali študenti k dispozícii väčšinou knihy náboženského charakteru, modlitebné, poučné, osvetové knihy, ktorých autormi boli predovšetkým vtedajší slovenskí jezuiti (J. A. Daubner, J. Dieška, A. Čambál, E. Eiselle, V. Gramantik, K. Grieger, V. Javorka, J. Jurek, K. Korbačka, Š. Kramár, A. Kubina, R. Mikuš, P. Silvester, P. Takáč).⁴⁸ Medzi chovancov internátu patril v rokoch 1931 – 1938 aj budúci jezuita a profesor cirkevných dejín Michal Lacko.⁴⁹ Udržať disciplínu študentov a najmä starších chovancov bolo pre pátrov neraz zložité. Všeobecne platilo, že najhoršie obdobie pre udržanie poriadku na internáte bolo pred začiatkom pôstu, kedy sa vo väčšom počte konali večierky, predstavenia divadiel a bály, ktoré študenti veľmi radi navštevovali. Po takýchto akciách sa mnohí z nich vracali až nadránom a vrátiť správanie sa dospievajúcej mládeže do “mrvnejších koľají” potom pátrom trvalo aj niekoľko týždňov.⁵⁰

Pôvodný náčrt budovy internátu a kaplnky od architekta Alexandra Kleina, asi z roku 1936.

Zdroj: Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka

⁴⁶ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Rôzne. Prospekt internátu (nedatované).

⁴⁷ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Rôzne. Predpisy v študovni (nedatované).

⁴⁸ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Rôzne. Zoznam kníh internátu (nedatované).

⁴⁹ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Účty. Výdavky na chovancov v rokoch 1930 – 1938.

⁵⁰ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 1. 3. a 5. 4. 1938.

Na konci augusta 1937 prevzal funkciu superiora košického domu Štefan Kramár. Spolu s ním v Košiciach pôsobili pátri Klement Korbačka, Pavol Takáč, Peter Cserepes, magistri Bak a Papín a brátra Čerko, Sabó, Grich a Poliak.⁵¹ Do Košíc chcel prísť slúžiť Ján Guga, ktorý veľmi túžil prestúpiť na východný obrad a túto záležitosť riešil aj generálny predstavený v Ríme.⁵² Košickí jezuiti sa jeho príchodu nebránili a vítali každú pomoc.⁵³ Kramár si však uvedomoval riziko prítomnosti labilného príslušníka rehole v kolektíve, preto napísal Gugovi list s veľmi jasným teologickým i logickým východiskom, ktorým Gugove odhodlanie odísť do Ruska na istý čas utišil⁵⁴ a ani generál nedovolil svojmu rehoľníkovi opustiť Slovensko a latinský obrad.⁵⁵ Guga napokon do Košíc prišiel na začiatku roka 1938.⁵⁶ Jeho náтуру i pôsobenie na východe Slovenska veľmi výstižne a s nadhľadom opísal provinciál slovami, že „*Guga ochotne chodí, kde ho pošlú, nerobí ťažkosti, ochotne ide, ale nechotne sa vracia.*“⁵⁷ Aj keď pôsobil čudným, až samotárskym dojmom, čítaval ruské romány a niekedy sa vrátil z misii oneskorene, Kramár bol s činnosťou Gugu v podstate spokojný a dokonca ho v pravidelných mesačných reláciách provinciálovi chválil.⁵⁸

Okrem personálnych otázok museli jezuiti stále zariaďovať internát nábytkom z dreva, na stolárske práce využívali zručnosti brátra Jána Prodaja a jeho pomocníka Gromu, ktorých si žiadali aj do Bratislavy. Práve pre stolárske práce mali rehoľníci nepríjemnosti s úradmi. Na konci roka 1937, ešte počas stavby budovy internátu si na stolárskom stroji porezal ruku robotník Banyász. V snahe zmierniť následky zranenia i istého finančného odškodnenia mu jezuiti poskytli pobyt v ich dome, čo však Banyász časom začal zneužívať. Poberal nemocenskú podporu, žiadal navyše aj o vyplatenie podpory za úraz a vyhrážal sa zažalovaním na súd. Superior sa s ním ráznym spôsobom vysporiadal a z domu ho vykázal.⁵⁹ O niekoľko týždňov museli jezuiti pre isté udanie dokazovať, že neprevádzkujú žiadnu stolársku živnosť a všetky stolárske práce vykonávajú len pre vlastnú potrebu a vlastnými silami.⁶⁰ Od mesta tiež dostali žiadosť, aby vybudovali „priehľadný“ (mrežový) plot, ktorý by esteticky zapadol do príľahlej zástavby, na čo sa jezuiti ohradili a argumentovali tým, že žiadna z príľahlých budov, ktorými bola z jednej strany priemyselná škola a z druhej domček uršulínok, ani žiadna budova oproti na druhej strane cesty, nemala priehľadný plot.⁶¹

V lete cez prázdniny, keď študenti internát opustili, poskytovali jezuiti v jeho priestoroch duchovné cvičenia pre učiteľov a pre kňazov navyše aj rekolekcie a exercície. V júli 1937 sa v Košiciach konal diecézny katolícky zjazd, ktorého organizátori jezuitov žiadali

⁵¹ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 2. 9. 1937.

⁵² CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List provinciála košickému superiorovi z 1. 12. 1937.

⁵³ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 23. 12. 1937.

⁵⁴ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List Štefana Kramára Jánovi Gugovi z 9. 11. 1937.

⁵⁵ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List provinciála košickému superiorovi (nedatovaný).

⁵⁶ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List provinciála košickému superiorovi z 5. 1. 1938.

⁵⁷ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List provinciála košickému superiorovi 5. 2. 1938.

⁵⁸ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 1. 3. 1938.

⁵⁹ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 2. 9. 1937.

⁶⁰ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Výrok Mestského notárskeho úradu v Košiciach z 19. 10.

1937; Dotazník o prevádzkovaní stolárskej živnosti z 30. 12. 1937; Dotazník pre podniky stolárske z 8. 1. 1938.

⁶¹ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Odvolanie sa voči výmeru notárskeho úradu v Košiciach zo 4. 10. 1937.

o pomoc pri ubytovaní účastníkov a zabezpečení prednášky pre ženy a dievčatá Mariánskej kongregácie na tému “Katolícka rodina”. Zjazdu sa zúčastnili katolícki učitelia, správcovia škôl, členovia katolíckych spolkov a kňazi. Večer 4. júla sa uskutočnil eucharistický sprievod a na druhý deň cvičenie orlov na ihrisku, vystúpenie skautov, armády, združenia katolíckej mládeže, sprevádzali ho národopisné slávnosti a spomienkové slávnosti pri príležitosti 20. výročia existencie republiky.⁶² Začiatok druhého roka v novej budove i nového školského roka bol pre košických jezuitov mimoriadny a dramatický. “Prázdninový” diecézny katolícky zjazd prehĺbil národnostné rozbroje medzi študentmi, a nielen medzi nimi. Maďari považovali konanie kongresu na sviatok sv. Cyrila a Metoda za provokáciu. Krátko predtým, 24. júla oslavovali maďarskí obyvatelia Košíc a okolia odhalenie pamätnej tabule Františkovi II. Rákocimu na severnej stene Dómu sv. Alžbety pri príležitosti košického maďarského dňa počas Krajinskej výstavy Slovenska. Maďari sa podľa slov košických jezuitov spoliehali na to, že predovšetkým z vidieka príde na túto oslavu veľké množstvo ľudí, ktorí už naopak nebudú chcieť navštíviť Košice pre katolícky zjazd druhýkrát v krátkom období a Slováci by tak utrpeli “morálnu” porážku, no podľa košického superiora nebol z tohto pohľadu rákociovský sviatok úspešný.⁶³ Košickú jezuitskú komunitu vtedy tvorili Štefan Kramár, Ján Guga, Ján Juhász, Pavol Takáč, Pavol Bajan, Ján Trnka, Juraj Achimovič, Štefan Čurko, Jeroním Farkaš, Michal Heriban, Pavol Jusko, Ján Prodaj, Jozef Sabo, Kliment Korbačka, Juraj Bak, Peter Cserepes, Jozef Papín, Štefan Grich a Ján Poliak.

Novostavba internátu z roku 1937. Zdroj: internet

⁶² CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Diecézny zjazd katolíkov 4. a 5. 7. 1938.

⁶³ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálov z 1. 8. 1938. Dobo-
vé správy však zaznamenali na rákociovskom sviatku až desaťtisícový dav. Porovnaj SZEGHY-GAYER,
Veronika. Rákócziho kult v Košiciach v rokoch 1918 – 1944. In *Rákóczi. 110 rokov v Košiciach*. Košice: Kassai
Polgári Klub, 2016, s. 140 – 146.

Viceprovinciál Rudolf Mikuš plánoval odchod Korbačku do Lvova, do Holandska mali odísť Bak, Cserepes (Valkenburg) a Papín (Nijmegen), do Trnavy Grich a Poliak.⁶⁴ Košický superior v máji 1938 upozorňoval na promaďarsky orientované radikalizujúce sa národnostné postoje pátra Cserepesa, ale prekvapujúco aj Klementa Korbačku a Jána Juhásza, svoj obdiv k Nemecku zas neskrývali pátri Weber a Weiss-Nägel.⁶⁵ Na konci septembra narukovali Szabo, Heriban, Farkaš, Achimovič, Jusko a Juhász, ktorý sa so spolubratmi ani neprišiel rozlúčiť.⁶⁶ „Mračná sa s'abujú”, písal v septembri Kramár, ktorého obavy z politického vývoja sa zväčšovali.⁶⁷ Vzhľadom na mníchovské udalosti očakával, že do troch mesiacov sa rozhodne o osude Slovenska, a to aj v spojitosti s územnými nárokmi Maďarska. Predpokladal, že Košice majú väčšiu šancu ako Bratislava ostať na území Slovenska, preto viceprovinciálovi navrhoval, aby sa bratislavská jezuitská rezidencia presťahovala do Trnavy alebo Ružomberka.⁶⁸ Košickému biskupovi vysvetľoval, že po rokovaní s Maďarmi prípadne južným susedom celý východ Slovenska a preto biskupa prosil, aby od predstaviteľov vlády a politikov žiadal vyhlásenie autonómie Slovenska, v ktorej videl nádej na zachovanie územnej integrity. Bol informovaný, že „ľudáci majú mať akési zasadanie v Žiline a či Trenčine 6. X.”.⁶⁹

Lacko		Michal		Michal		Michal		Michal		Michal		Michal		Michal		Michal		Michal	
8.1.																			

Zápis o žiakovi Michalovi Lackovi v zozname chovancov jezuitského internátu v šk. r. 1931/1932.

Zdroj: Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka

Kramár aj vďaka kňazskému povolaniu poznal mentalitu obyvateľov Košíc, od ktorých sa aj osobne dozvedal, že ak prídu z juhu agitovať za pripojenie k Maďarsku, nebudú váhať urobiť to. Aj preto bol presvedčený, že vyhlásenie autonómie sa nesmie odkladať a je jedinou šancou pre Slovensko.⁷⁰ Viceprovinciál Mikuš dostal od generálneho predstaveného v Ríme dekrét o tom, že ak Slovensko prestane byť súčasťou Československej republiky, automaticky sa stane samostatnou viceprovinciou.⁷¹ Od 20. do 21. októbra prebiehala v Košiciach evakuácia, vojsko a úrady dostali rozkaz opustiť mesto, ktorého sa naopak mali postupne zmocňovať Maďari, ale v skutočnosti sa nič nedialo, preto sa Kramár nazdával, že sú z najhoršieho vonku. Napriek tomu viceprovinciála prosil,

⁶⁴ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 1. 8. 1938.

⁶⁵ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 1. a 27. 5. a 1. 6. 1938.

⁶⁶ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 2. 10. 1938.

⁶⁷ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 18. 9. 1938.

⁶⁸ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 2. 10. 1938.

⁶⁹ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 3. 10. 1938. V Žiline bola 6. 10. 1938 podpísaná Žilinská dohoda, na základe ktorej bola vyhlásená autonómia Slovenska.

⁷⁰ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List Štefana Kramára neznámemu adresátovi z 3. 10. 1938.

⁷¹ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List provinciála košického superiorovi zo 4. 10. 1938. Podľa literatúry sa Slovensko stalo samostatnou viceprovinciou 23. 8. 1938. Porovnaj: KRAPKA, Emil – MIKULA, Vojtech (eds). *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku*. Cambridge: Dobrá kniha, 1990, s. 330.

nech prostredníctvom talianskeho jezuitu Pietra Tacchiho Venturiho⁷² zariadi s Mussolinim,⁷³ „aby našu vec zastával“.⁷⁴ V tých dňoch u jezuitov v Bratislave často prespával Jozef Tiso.⁷⁵ Mikuša uistil, že po stretnutiach s Ribbentropom,⁷⁶ na ktorých sa zúčastňoval s Ferdinandom Ďurčanským,⁷⁷ dostal od nemeckého ministra zahraničných vecí sľub, že Košice ostanú na Slovensku. Tiso mu vravel, že Nemecko dalo v prítomnosti slovenských ministrov jasnú odpoveď, že Maďari s Košicami nemajú rátať, lebo sú slovenské. Mikuš hovoril s Vojtaššákom,⁷⁸ ktorý sa mal v Ríme stretnúť s Mussolinim a hovoriť tiež o Slovensku.⁷⁹ Napokon, 2. novembra 1938 bola podpísaná Viedenská arbitráž, ktorou nacistické Nemecko a fašistické Taliansko donútili Československo vzdať sa v prospech Maďarska územia na juhu Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Maďarskí chovanci, ktorí sa radikalizovali už od mája, pripravili košickým pátrom, podľa ich vlastných slov, v noci z 2. na 3. novembra 1938 „peklo“. Vzhľadom na zhoršujúcu sa situáciu a aj z dôvodu uzatvorenia škôl bol 3. novembra o 10. hodine dopoludnia superior nútený rozpustiť internát, ktorý mali žiaci opustiť do nasledujúceho dňa. Jezuiti si uvedomovali, že Maďari so Slováckmi nemôžu ostať v jednej budove spolu a z finančného hľadiska by obsadenie internátu iba slovenskými alebo iba maďarskými študentmi nezvládli.

Košice napokon pripadli Maďarsku a košickí jezuiti sa sťahovali do Spišskej Novej Vsi (rezidencia) a Levoče, kde mali jezuiti prevziať štátne gymnázium, zriadiť internát a preniesť aj „malý seminár“. So sťahovaním zariadenia internátu i kaplnky do železničných vagónov sa začalo 6. novembra.⁸⁰ I keď sa viceprovinciál ešte nádejal, že sa všetko vráti do starých koľají,⁸¹ do polovice decembra sa museli vystať pod dozom slovenských vojsk. Maďarský provinciál jezuitov Jenő Somogyi⁸² najprv žiadal, aby majetok, ktorý slovenskí jezuiti nadobudli z milodarov, si vziať nesmeli, nakoniec dovolil, že si smú vziať všetko, čo uznajú za vhodné.⁸³ V prvej polovici novembra odišli pátri Takáč a Szabó do Levoče, fráter Čerko do Trnavy, magistri Bajan a Trnka do Ružomberka.

⁷² Pietro Tacchi Venturi (1861 – 1956) bol taliansky jezuitský kňaz, historik, diplomat a spisovateľ, ktorý sa často zúčastňoval na rokovaní medzi talianskou fašistickou vládou a Svätou stolicou. Bližšie o ňom pozri napríklad VISANI, Alessandro. Il gesuita di Mussolini. Pietro Tacchi Venturi e le leggi razziali del 1938. In *Roma moderna e contemporanea*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 103 – 120.

⁷³ Benito Mussolini (1883 – 1945) bol vodca talianskeho fašizmu a v rokoch 1922 – 1943 fašistický diktátor v Taliansku.

⁷⁴ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi z 22. 10. 1938.

⁷⁵ Jozef Tiso (1887 – 1947) predseda vlády a prezident vojnovej Slovenskej republiky. Viac pozri *Slovenský biografický slovník 6*. Martin: Matica slovenská, 1994, s. 74 – 76.

⁷⁶ Joachim von Ribbentrop (1893 – 1946) bol v rokoch 1938 – 1945 ministrom zahraničných vecí Nemecka.

⁷⁷ Ferdinand Ďurčanský (1906 – 1974) bol slovenský právnik, pedagóg, politik, novinár, významný predstaviteľ Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, minister v slovenskej autonómnej vláde a vlády Slovenskej republiky. Viac pozri *Biografický lexikón Slovenska 2*. Martin: Slovenská národná knižnica, Národný biografický ústav, 2004, s. 375 – 378.

⁷⁸ Ján Vojtaššák (1877 – 1965) bol diecézny biskup spišskej diecézy. Viac pozri *Slovenský biografický slovník 6*. Martin: Matica slovenská, 1994, s. 305 – 306.

⁷⁹ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List provinciála košickému superiorovi z 23. 10. 1938.

⁸⁰ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Listy Štefana Kramára neznámym adresátom z 18. 11. 1938.

⁸¹ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. List provinciála košickému superiorovi z 9. 12. 1938.

⁸² Jenő Somogyi (1879 – 1954) ako jezuita pôsobil aj na Slovensku. Maďarským provinciálom bol v rokoch 1936 – 1942. Bližšie pozri heslo Somogyi Jenő. In *Jezuita névtár*. [online] Dostupné na internete: <<http://jezuita.hu/nevtar/somogyi-jeno/>>.

⁸³ CSVZML, fond DSJ v Košiciach 1930 – 1998, Spisy. Správy košického superiora provinciálovi zo 14. 12. 1938 a List provinciála košickému superiorovi z 15. 12. 1938.

V Košiciach ostali pátri Kramár a Guga a frátri Prodaj a Heriban s dvoma sluhami, no o mesiac sa aj oni s'ahovali do Spišskej Novej Vsi, kde sa začala písať nová, vojnová história košických jezuitov.

Literatúra

- A szent Orsyohyarendiek kassai Angelinum leánynevelő intézet évkönyve az 1938 – 39. iskolai évről.* Košice: Grafika, 1939.
- Biografický lexikón Slovenska 2.* Martin: Slovenská národná knižnica, Národný biografický ústav, 2004.
- Cardinali defunti. In *Annuario pontificio per l'anno 1939.* Città del Vaticano: Tipografia poliglotta vaticana, 1938.
- ČIŽMÁR, Marián. *Dejiny Košického arcibiskupstva 2. Rebolný život na území Košického arcibiskupstva.* Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004.
- DEMKO, Augustín. O reholi uršulínok na Slovensku. In GERBOC, Tomáš – JAKUBÍK, Pavol – MELIŠ, Bernard J. (eds.). *Človek a spoločnosť v dejinách.* Trnava: Trnavský historický spolok, 2007, s. 101 – 111.
- DOBIAŠOVÁ, Zuzana. K počiatkom budovania slovenského národného školstva v prvom desaťročí ČSR. In *Historické rozhľady 3.* Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2006, s. 119 – 140.
- HABURAJ, Tomáš – ZUBKO, Peter. *Financovanie cirkvi v medzivojnovom období. Ekonomická stránka života katolíckej cirkvi v Košiciach v rokoch 1918 – 1938.* Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2016.
- HRABOVEC, Emilia. Die Nuntien in der Tschechoslowakei. Clemente Micara, Francesco Marmaggi, Pietro Ciriaci und Saverio Ritter. In WOLF, Hubert (ed.). *Eugenio Pacelli als Nuntius in Deutschland. Forschungsperspektiven und Ansätze zu einem internationalen Vergleich.* Paderborn, Mníchov, Viedeň, Zürich: Ferdinand Schöningh, 2012, s. 177 – 196. https://doi.org/10.30965/9783657773145_013
- KRAPKA, Emil – MIKULA, Vojtech (eds.). *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku.* Cambridge: Dobrá kniha, 1990.
- LACH Milan. Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka. In LACH, Milan – MARINČÁK, Šimon (eds.) *Orientalia et Occidentalia. Potvrdenie jezuitskej košickej univerzity „Zlatou bulou“ Leopolda I.* Košice: Dobrá kniha, 2011, s. 161 – 175.
- PRIATKOVÁ, Adriana. Medzivojnové Košice (1918 – 1938) v kontexte novopostavených školských zariadení na území mesta. In *Vývoj kultúry východného Slovenska.* Košice: Štátna vedecká knižnica v Košiciach, 2017, s. 186 – 201.
- RÍMSKY, Marek. Fragment hlaholskej Biblie v Knižnici Centra spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach. In *Knižnica*, 2014, roč. 15, č. 2, s. 101 – 104.
- RÍMSKY, Marek. Inventarizácia osobných fondov v Centre spirituality Východ – Západ Michala Lacka. In HRIVŇÁK, Štefan – ŽAŽOVÁ, Henrieta (eds.). *Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2017.* Bratislava: Spoločnosť slovenských archivárov, 2017, s. 211 – 217.

- RÍMSKY, Marek. Možnosti biografického výskumu v Archíve Centra spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach. In ŠUTAJ, Štefan (ed.). *Ludia a dejiny – historická biografía a jej miesto v historiografii*. Košice: UPJŠ, 2016, s. 45 – 56.
- SLATTERY, Joseph A. Very Rev. Fr. Vladimír Ledochowski. In *Woodstock Letters*, 1943, roč. 72, č. 1, s. 1 – 20.
- Slovenský biografický slovník 6*. Martin: Matica slovenská, 1994.
- SZEGHY-GAYER, Veronika. Rákócziho kult v Košiciach v rokoch 1918 – 1944. In *Rákóczi. 110 rokov v Košiciach*. Košice: Kassai Polgári Klub, 2016, s. 140 – 147.
- SZINNYEI, József. *Magyar írók élete és munkái 13*. Budapešť: Hornyánszky Viktor, 1906.
- VISANI, Alessandro. Il gesuita di Mussolini. Pietro Tacchi Venturi e le leggi razziali del 1938. In *Roma moderna e contemporanea*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 103 – 120.
- ZUBKO, Peter. Organizácia Rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku v medzivojnovom období. In KONÍČEK, Jiří. (ed.). *Katolícká cirkev v první Československé republice (1918 – 1938)*. Olomouc: Společnost pro dialog církve a státu, 2006, s. 9 – 18.

Elektronické zdroje

Somogyi Jenő. In *Jezsuita névtár*. [online] Dostupné na internete:
<<http://jezsuita.hu/nevtar/somogyi-jeno/>>.

Adresa autora:

PhDr. Marek RÍMSKY

Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka

Komenského 14, 040 01 Košice

email: marek.rimsky@gmail.com